

EDUKACJA GLOBALNA W SZKOLE

Autorzy: Gabriela Lipska-Badoti, Barbara Rostek, Paulina Szczygieł, Jędrzej Witkowski
Redakcja: Marcelina Metera, Kamila Wojda
Ilustracja na okładce: Viktoriya Gadomska
Projekt graficzny i skład: rzeczywobrazkowe.pl
Druk: Drukarnia ATU

Wydrukowano na papierze z certyfikatem FSC oraz PEFC

Wydanie II rozszerzone
 Warszawa 2011

Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk, kopiowanie i udostępnianie materiałów w części lub w całości z wyłączeniem użycia w niezarobkowych celach edukacyjnych jedynie za zgodą wydawcy.

Wydawca:
 Centrum Edukacji Obywatelskiej
 Polska Akcja Humanitarna

[WWW.CEO.ORG.PL](http://www.ceo.org.pl) [WWW.PAH.ORG.PL](http://www.pah.org.pl)

polska pomoc

Projekt jest współfinansowany przez Fundację Edukacja dla Demokracji w ramach programu polskiej pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2010 roku.

Publikacja powstała w ramach projektu „Patrz i zmieniaj” finansowanego ze środków Unii Europejskiej.

Projekt „Patrz i zmieniaj” powstał na podstawie inspiracji programu „Jeden świat w szkołach” prowadzonego przez czeską organizację People in Need.

Wszystko sprowadza się naprawdę do tego: całe życie jest ze sobą powiązane.

Jesteśmy złapani w sieć wzajemności, z której nie można uciec, włożeni w jeden worek przeznaczenia. Cokolwiek dotyka kogoś bezpośrednio, wpływa na nas pośrednio. Zostaliśmy stworzeni do życia razem z powodu współzależnej konstrukcji rzeczywistości. Czy pomyślałeś kiedyś, że nie możesz wyjść rano do pracy bez bycia zależnym od większości świata? No właśnie, czy zastanawiałeś się kiedyś nad tym? Skąd pochodzi kawa w twoim kubku? Jakim cudem na twój stół trafił bananowy jogurt? I zanim skończysz śniadanie, już zależysz od ponad połowy świata.

To słowa Martina Luthera Kinga wypowiedziane w czasie wigilijnego kazania w 1967 r. – prawdziwe kilkadziesiąt lat temu, prawdziwe tym bardziej dziś, gdy coraz częściej słyszymy o globalizacji i globalnych współzależnościach. Dowody? Proszę bardzo! Spodnie sprowadzamy z Azji, kawę z Etiopii, kostkę brukową (na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie) z Chin, oglądamy filmy z Hollywood (i coraz częściej z Bollywood), a trener polskiej kadry narodowej w siatkówce pochodził z Argentyny. Nie trzeba podróżować do Indii, by spróbować Chicken Tikka Masala.

Świat staje się coraz mniejszy, coraz bardziej różnorodny a jego poszczególne części – współzależne. Dzięki nowoczesnym technologiom telekomunikacyjnym mamy niemal nieograniczony dostęp do informacji z najbardziej odległych zakątków globu. Codziennie używamy przedmiotów, które, zanim do nas trafiły, przeszły przez dziesiątki rąk na kilku kontynentach.

Świat oddziałuje na nas na każdym kroku. A my? Jak my wpływamy na świat? Nie zastanawiamy się nad tym często. A może warto? Kupując nową parę dżinsów, napój gazowany, rower, jadąc na wakacje do egzotycznych krajów czy głosując w wyborach, wpływamy na życie ludzi na innych kontynentach. Nie jesteśmy już obywatelami tylko Polski, Niemiec, Argentyny czy Ugandy. Jesteśmy obywatelami świata – obywatelami globalnymi. Czy jesteśmy jednak tego świadomi? I czy świadomi są tego młodzi ludzie?

Przekazywanie wiedzy o nowych zjawiskach zachodzących w otaczającej nas rzeczywistości, kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia i odpowiedzialności za świat, to wyzwania stojące dziś przed nauczycielkami i nauczycielami. Szkoła powinna przygotowywać młodych ludzi do życia w nowoczesnym, globalnym społeczeństwie. W realizacji tego celu pomaga edukacja globalna.

Edukacja globalna odkrywa i tłumaczy złożoność otaczającej nas rzeczywistości. Poruszanie na lekcjach zagadnień w aspekcie globalnym pokazuje jednocześnie ich wymiar lokalny oraz znaczenie działań zwykłych ludzi.

Dzięki edukacji globalnej młodzi ludzie:

- ▶ mogą zrozumieć zależności łączące ludzi na całym świecie, w szczególności zależności między globalną Północą a globalnym Południem;
- ▶ rozwijają umiejętność empatii, poznają praktyczne znaczenie tolerancji i otwartości na innych ludzi;
- ▶ uczą się analizować i oceniać otaczającą ich rzeczywistość.

Broszura jest adresowana do nauczycielek i nauczycieli zainteresowanych tematyką globalną, ale nie posiadających wcześniejszych doświadczeń z prowadzeniem zajęć z zakresu edukacji globalnej. Druga część broszury zawiera sześć gotowych do wykorzystania w klasie ćwiczeń. Ich przeprowadzenie z młodzieżą może być wstępem do zaangażowania w długofalowe działania.

DEFINICJA

Edukacja globalna rozszerza zakres kształcenia obywatelskiego i wychowania o perspektywę globalną, przez uświadamianie istnienia zjawisk oraz współzależności łączących ludzi i miejsca. Jej celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom, dotyczącym całej ludzkości.

Przez współzależności rozumiemy wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Edukacja globalna kładzie szczególny nacisk na:

- ▶ tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk;
- ▶ ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę;
- ▶ przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń;
- ▶ przedstawianie perspektywy globalnego Południa;
- ▶ kształtowanie krytycznego myślenia i zmianę postaw.

WARTOŚCI, POSTAWY, UMIEJĘTNOŚCI

U PODSTAW EDUKACJI GLOBALNEJ LEŻĄ WARTOŚCI

- godność,
- sprawiedliwość,
- solidarność,
- równość,
- pokój,
- wolność.

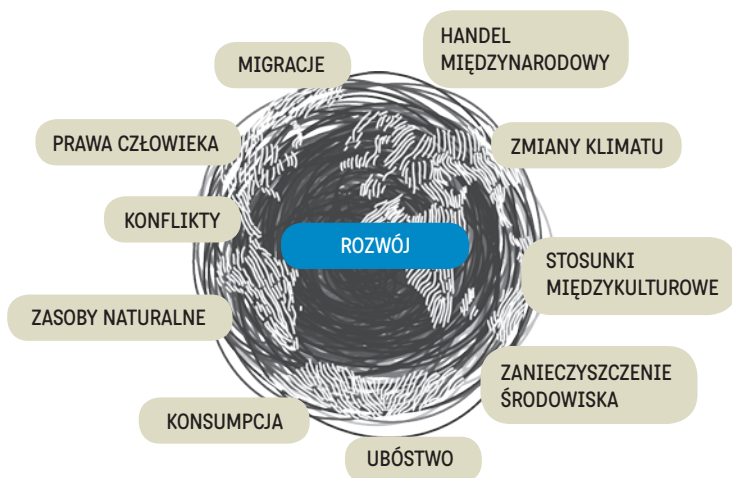
EDUKACJA GLOBALNA SPRZYJA KSZTAŁTOWANIU POSTAW

- odpowiedzialności,
- szacunku,
- uczciwości,
- otwartości,
- osobistego zaangażowania,
- gotowości do ustawicznego uczenia się.

EDUKACJA GLOBALNA POMAGA W ZDOBYWANIU UMIEJĘTNOŚCI

- dostrzegania i rozumienia globalnych współzależności,
- krytycznego myślenia,
- praktycznego wykorzystywania wiedzy,
- podejmowania świadomych decyzji,
- współpracy w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym,
- empatii.

TEMATY EDUKACJI GLOBALNEJ

EDUKACJA GLOBALNA W SZKOLE

Wprowadzenie tematyki globalnej do programu nauczania nie musi być wcale trudne. Dowodzą tego coraz liczniejsze przykłady szkół w Polsce, które realizują edukację globalną w ramach zajęć przedmiotowych, pozalekcyjnych oraz projektów edukacyjnych.

LEKCJA

Temat zajęć: Zmiany klimatu

Cele zajęć: uczniowie i uczennice znają przyczyny zachodzących współcześnie zmian klimatu oraz oceniają działania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

Temat zajęć: Uchodźcy klimatyczni

Cele zajęć: uczniowie i uczennice znają skutki zmian klimatu dla życia ludzi w krajach globalnego Południa.

UCZNIOWSKI PROJEKT EDUKACYJNY

Temat projektu: Nie zmieniaj klimatu!

Cele projektu: jaki jest nasz wpływ na zmiany klimatu? Co możemy zrobić, aby im zapobiegać?

W GLOBALNEJ SIĘCI

Zmiany klimatu powodowane nadmierną emisją CO₂ są najbardziej odczuwalne wokół równika, ale to kraje globalnej Północy mają w nich największy udział. W Unii Europejskiej rocznie produkuje się aż 8,3 tony CO₂ na osobę, w Kenii tylko ok. 300 kg.

Od 2004 roku prawie 2 mln Polaków wyjechało do Wielkiej Brytanii. W tym samym czasie w Unii Europejskiej przebywało 30 mln imigrantów z państw afrykańskich.

Na świecie co roku wytwarza się od 20 do 50 mln ton elektronicznych śmieci. Większość z nich w Europie i USA – duża ich część nielegalnie trafia do Chin, Indii, Pakistanu, Nigerii i Ghany.

W luksusowych hotelach na Zanzibarze (Tanzania) turysta zużywa nawet do 2000 litrów wody dziennie. To kilkanaście razy więcej niż przeciętny mieszkaniec Tanzanii, gdzie dostęp do bezpiecznych źródeł wody ma 55% społeczeństwa, a do urządzeń sanitarnych jedynie 33%.

Dzięki prowadzonym przez Amnesty International ogólnościowym akcjom wysyłania listów – apeli w obronie osób, których podstawowe prawa człowieka są łamane lub których życie jest zagrożone, udało się przez ostatnie 30 lat uratować 16 600 ludzi.

Do produkcji telefonu komórkowego potrzebnych jest 30 metali. Większość z nich pochodzi z Demokratycznej Republiki Konga, Zambii, Chile, Rosji, Indonezji, Chin, RPA.

W 2007 roku na produkty ze znakiem Sprawiedliwego Handlu (Fairtrade) – m.in. kawę, herbatę, czekoladę i banany – mieszkańcy globalnej Północy wydali 2,3 miliarda euro. Skorzystało na tym 1,5 miliona drobnych rolników i pracowników plantacji oraz ich rodziny, czyli w sumie ponad 7,5 miliona ludzi z globalnego Południa.

Jesteśmy połączeni globalną siecią powiązań:

społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturalnych i środowiskowych. Zależymy od siebie nawzajem i warto zdawać sobie z tego sprawę. Od naszych działań i codziennych decyzji – konsumenckich i obywatelskich – zależy dobrobyt, pokój, przestrzeganie praw człowieka oraz stan środowiska naturalnego.

DLACZEGO WARTO?

Duża ilość obowiązkowych treści i zagadnień w programach nauczania sprawia, że znalezienie czasu na wprowadzenie do polskich szkół edukacji globalnej może wydawać się trudne. Istnieją jednak ważne argumenty przemawiające za tym, że warto to zrobić:

1. Świat stał się w ostatnich latach znacznie mniejszy. Każdy z nas – zarówno młodzież, jak i dorośli – swoimi codziennymi wyborami wpływa na losy ludzi w innych miejscach świata. Jako konsumenci i obywatele staliśmy się uczestnikami skomplikowanych procesów. **Aby w sposób świadomy funkcjonować w globalnym społeczeństwie, uczennice i uczniowie muszą być świadomi istnienia współzależności**, a szkoła ma w tym zakresie do odegrania kluczową rolę.
2. Edukacja globalna to nie tylko nowe treści, ale także charakterystyczne formy i podejście do kształcenia. Dzięki orientacji na otwartą wymianę poglądów i zaangażowanie uczniów **edukacja globalna sprzyja kształtowaniu kompetencji kluczowych**, w szczególności widzenia swoich działań w szerszym kontekście, argumentowania własnych poglądów, umiejętności współpracy z innymi i twórczego zastosowania zdobywanych informacji.
3. Lekcje i inne działania edukacyjne prowadzone w całej Polsce każdorazowo udowadniają, że **uczennice i uczniowie interesują się tematyką globalną**. Zajęcia szkolne dotyczące migracji, konsumpcji, zmian klimatu dają im możliwość gruntownego poznania i zrozumienia tematów znanych z mediów. Nowa problematyka zajęć często umożliwia uaktywnienie się osób nieprzejawiających wcześniej inicjatywy.
4. **Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego, włącza do obowiązkowych zajęć w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych tematykę globalną**. Obliguje ona nauczycielki i nauczycieli do uwzględniania perspektywy światowej na zajęciach z geografii, historii, wiedzy o społeczeństwie, podstaw przedsiębiorczości, umożliwiając jednocześnie realizację podobnych treści na lekcjach języka polskiego, języków obcych, etyki.
5. Edukacja globalna wykorzystuje interdyscyplinarne podejście problemowe. Dzięki temu zagadnienia globalne stanowią ciekawy i **atrakcyjny temat uczniowskich projektów edukacyjnych w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych**.

POMYSŁY

Zagadnienia, które można omawiać w ramach edukacji globalnej, nie stanowią dodatkowego materiału w programie nauczania. Poniżej przedstawiamy pomysły na lekcje wpisujące się w nową podstawę programową, uwzględniające jednocześnie perspektywę globalną.

JĘZYK POLSKI

Omawiając obraz „Upadek Ikara” Petera Bruegela i wiersz „Prawa i obowiązki” Tadeusza Różewicza zachęć uczniów i uczennice do dyskusji na temat stosunku mieszkańców Europy do problemu migracji.

SZTUKA/PLASTYKA

W ramach zajęć dotyczących sztuki użytkowej poszukaj razem z uczniami i uczennicami przykładów wykorzystywania motywów afrykańskich, azjatyckich lub latynoamerykańskich. Zastanówcie się, jakie elementy są najbardziej popularne i jaki wpływ mają one na nasze postrzeganie tych regionów.

JĘZYK OBCY

Razem z uczniami i uczennicami przygotujcie przedstawienie teatralne, poruszające zagadnienie odpowiedzialnej konsumpcji. Będzie to dla nich doskonała motywacja do odwiedzenia obcojęzycznych stron internetowych w celu odnalezienia potrzebnych informacji.

HISTORIA

Zorganizujcie w szkole debatę na temat konsekwencji kolonializmu. Podziel uczniów i uczennice na grupy regionalne i poproś każdą z nich o przedstawienie perspektywy jednego kontynentu. Dyskusję podsumujcie w formie plakatów, które będą służyły za pomoce dydaktyczne dla innych klas.

GEOGRAFIA

Razem z uczniami i uczennicami zidentyfikujcie na Ziemi obszary charakteryzujące się niedoborem słodkiej wody. Zastanówcie się, jakie ma to konsekwencje dla mieszkających tam ludzi. Następnie oszacujcie własne dzienne zużycie wody i postarajcie się zmniejszyć je na stałe o 10%.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Poproś uczniów i uczennice o znalezienie w domach jak największej liczby przedmiotów związanych z innymi regionami świata. Wspólnie przygotujcie mapę, na której zaznaczycie współzależności oraz wymianę dóbr i idei pomiędzy różnymi miejscami globu. Zachęć uczniów i uczennice do zdobycia większej ilości informacji na temat poszczególnych powiązań.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Zachęć uczniów i uczennice do przygotowania prezentacji dotyczącej Sprawiedliwego Handlu jako przykładu etycznego biznesu. Następnie zorganizujcie debatę na temat: „Czy handel międzynarodowy może być etyczny?”

EDUKACJA GLOBALNA W PRAKTYCE

Przykłady działań zrealizowanych przez polskie szkoły

ŚWIADOMA KONSUMPCJA

Uczennice i uczniowie z Warszawy postanowili promować świadomą konsumpcję pod hasłem „Inicjatywa 3R – reduce, reuse, recycle”. Zaprosili do współpracy kawiarnię i przedstawicieli kilku organizacji. Zorganizowali serię krótkich warsztatów dotyczących Sprawiedliwego Handlu, konsumpcji i zmian klimatu. Dla gości przygotowali śniadanie w kawiarni promujące Fair Trade, wymienialnię ubrań i sprzedaż rękodzieł. W czasie weekendowej akcji odbyła się też projekcja filmu oraz debata.

Zespół Społecznych Szkół Ogólnokształcących „Bednarska” w Warszawie / Projekt realizowany przy wsparciu Grupy eFTe Warszawa.

WALKA Z UBÓSTWEM

Głównym tematem działań zorganizowanych w ramach Tygodnia Edukacji Globalnej przez Gimnazjum nr 4 i Gimnazjum nr 15 w Sosnowcu była walka z ubóstwem na świecie. Uczennice i uczniowie wzięli udział w zajęciach na temat Milenijnych Celów Rozwoju, a następnie zorganizowali happening, do którego włączyło się 6 przedszkoli, 5 szkół i władze miasta. Uczestnicy happeningu – ok. 1 500 osób – samodzielnie wykonali i założyli białe bransoletki – światowy symbol walki z ubóstwem. Młodzież rozdawała też na ulicach ulotki z informacjami zdobytymi w szkole i wyszukanyymi w Internecie.

Gimnazjum nr 4 i Gimnazjum nr 15 w Sosnowcu / Projekt realizowany przy wsparciu Polskiej Akcji Humanitarnej.

WSIADAMY NA ROWERY

Uczennice i uczniowie z Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego SPSK po obejrzeniu filmu pokazującego problemy z dostępem do wody i poznaniu wyzwań związanych ze zmianami klimatu postanowili zachęcić mieszkańców Wielunia do przesiadania się na rowery. Przygotowali małe reklamy, które umieścili na swoich jednośladach. Przeprowadzili również monitoring urzędów, instytucji i sklepów. Jego rezultatem była lista obiektów, przed którymi brakowało stojaków na rowery. Przygotowali listy do urzędów i przekonywali właścicieli prywatnych budynków do wprowadzenia udogodnień dla rowerzystów.

Katolickie Liceum Ogólnokształcące SPSK w Wieluniu / Projekt realizowany przy wsparciu Centrum Edukacji Obywatelskiej.

DIALOG MIĘDZYKULTUROWY

W ramach obchodów Tygodnia Edukacji Globalnej w Jeleniej Górze uczennice i uczniowie zorganizowały debatę połączoną z warsztatami dotyczącymi dialogu międzykulturowego, stereotypów i uprzedzeń. Młodzież z dwóch jeleniogórskich szkół dyskutowała najpierw o relacjach między ludźmi różnych wyznań, a następnie poruszyła kwestię uprzedzeń ujawniających się na co dzień w ich lokalnej społeczności. W ramach projektu młodzi ludzie poprowadzili również warsztaty dla swoich koleżanek i kolegów na temat międzykulturowości oraz związanych z nią stereotypów.

II Liceum Ogólnokształcące w Jeleniej Górze / Projekt realizowany przy wsparciu Centrum Inicjatyw UNESCO z Wrocławia.

WODA I LAS

Uczniowie i uczennice w Bielsku-Białej poznali konsekwencje braku zrównoważonego gospodarowania wodą na przykładzie Indii. Zauważyli, że podobny problem pojawił się w Beskidach. W XIX wieku bukowe i jaworowe lasy beskidzkie zostały prawie zupełnie wycięte, by zasilić powstające huty. Obecnie przeważające w Beskidach lasy świerkowe umierają. Deficyt drzew odpowiada za obniżenie się poziomu wód gruntowych i przyspieszenie spływu wód opadowych. Młodzi ludzie przygotowali plakaty informacyjne, wystawę, sprawdzili swój ślad ekologiczny i zorganizowali warsztaty dla swoich rówieśników.

Zespół Szkół Technicznych i Handlowych w Bielsku Białej / Projekt realizowany przy wsparciu Centrum Edukacji Obywatelskiej.

PRAWA KOBIEŃ – PRAWA CZŁOWIEKA

Obchodząc Dzień Kobiet uczniowie i uczennice szkoły w Lesznie zajęli się problematyką związaną z prawami kobiet. Zainspirowani filmem pokazującym sytuację Kurdyjek, przygotowali petycję w obronie uwięzionej Iranki i w formie debaty oksfordzkiej dyskutowali o dyskryminacji kobiet w Polsce. Akcją w liceum w Lesznie zakończył happening, dzięki któremu informacje można było przekazać innym uczniom.

II Liceum Ogólnokształcące w Lesznie / Projekt realizowany przy wsparciu Amnesty International Polska.

SPRAWIEDLIWY HANDEL

Uczniowie i uczennice z Gimnazjum w Gorzycach postanowili wypromować w swojej miejscowości ideę sprawiedliwego handlu. Przeprowadzili kampanię informacyjną w szkole, zachęcali przedstawicieli samorządu lokalnego do wprowadzenia produktów Fair Trade do urzędów i uzyskali zgodę właściciela prywatnej linii autobusowej na zamieszczenie w pojazdach plakatów informacyjnych. Dzięki ich inicjatywie dwie kawiarnie w Gorzycach wykazały zainteresowanie włączeniem do swojej oferty produktów pochodzących ze Sprawiedliwego Handlu.

Gimnazjum w Gorzycach / Projekt realizowany przy wsparciu Polskiej Akcji Humanitarnej.

WARSZTATY UCZNIOWSKIE

Gimnazjaliści z Zespołu Szkół nr 1 w Trzebnicy, zmotywowani do działania filmem „Przeznaczone do burdelu”, postanowili zorganizować warsztaty dla koleżanek i kolegów dotyczące sytuacji dzieci na świecie. „Ten film zaszczerpił we mnie poczucie obowiązku, żeby coś zrobić” – powiedział jeden z uczestników seansu. Uczniowie i uczennice uznali, że dyskusja i możliwość wyrażenia własnego zdania jest kluczowa dla właściwego rozwoju człowieka, dlatego zorganizowali w swoim mieście również spotkania w szkole podstawowej, których głównym tematem były prawa dzieci.

Powiatowy Zespół Szkół nr 1 w Trzebnicy / Projekt realizowany przy wsparciu Centrum Edukacji Obywatelskiej.

ĆWICZENIE 1 ●●●●●●●●

W GLOBALNEJ SIECI

Wszyscy jesteśmy częściami globalnej sieci współzależności. Jesteśmy powiązani ze światem przez to, co jemy, kupujemy, robimy w wolnym czasie i przez to, na kogo głosujemy w wyborach. Poniższe ćwiczenie pozwala uczniom i uczennicom zrozumieć powiązania łączące każdego z nas z innymi regionami i ludźmi. Ciekawostki zachęcają do zastanowienia się nad naszym miejscem na świecie.

1. Rozłóż wśród uczniów i uczennic pocięte wcześniej fiszki z wypisanymi współzależnościami. Poproś pierwszą osobę o odczytanie pytania z wylosowanej fiszki. Zapytaj, czy ktoś w klasie zna odpowiedź. Jeżeli nie, poproś uczniów i uczennice, aby sprawdzili swoje fiszki i poszukali odpowiedzi.
2. Poproś ochotnika o zaznaczanie na mapie świata krajów, których dotyczą pytania. Narysuj na tablicy tabelę, podziel ją na 4 kolumny, zatytułuj je: kultura, gospodarka, środowisko, polityka. Zapytaj uczniów i uczennice, do jakiej dziedziny zaliczyliby daną współzależność i wpisz jej nazwę do odpowiedniej kolumny.

ZASADY

Edukacja globalna **kładzie nacisk na współzależności** pomiędzy globalną Północą i globalnym Południem, nie ogranicza się do prezentacji problemów globalnych.

Jesteśmy powiązani z całym światem. Używamy produktów wytworzonych w Indiach, Chinach i Meksyku, pijemy kawę z Etiopii i herbatę z wyspy Cejlon. Polska polityka zagraniczna, handlowa czy rolna ma wpływ na sytuację krajów globalnego Południa. Każdy z nas, podpisując listy i petycje, może przyczynić się do poprawy sytuacji osób, w obronie których zostały napisane. Uświadamiaj uczennicom i uczniom istnienie tych współzależności i wskazuj nasze miejsce w globalnej sieci powiązań. Mówiąc o wyzwaniach stojących przed współczesnym światem i jego problemach pokazuj, w jaki sposób wpływają na nie globalne powiązania między krajami i nasze codzienne wybory.

Skąd pochodzi kakao wykorzystywane w Polsce do produkcji czekolady?

Największymi eksporterami kakao są Ghana i Wybrzeże Kości Słoniowej – oba kraje leżą w Afryce Zachodniej nad Zatoką Gwinejską.

Gdzie wydobywa się cynę wykorzystywaną do produkcji telefonów?

Cyna wykorzystywana do produkcji telefonów komórkowych pochodzi między innymi z Indonezji.

Skąd pochodzi najbardziej popularna muzyka rozrywkowa?

Większość najbardziej popularnych utworów muzycznych pochodzi ze Stanów Zjednoczonych.

Skąd pochodzi Karate Kyokushin, które w Polsce trenują ludzie zrzeszeni w ok. 220 sekcjach karate?

Karate Kyokushin powstało w Japonii, szkoła została założona przez Masutatsu Oyamę.

Skąd pochodzi złoto wykorzystywane do produkcji telefonów komórkowych?

Krajem wydobywającym najwięcej złota jest Republika Południowej Afryki.

W jakim kraju stworzono mangę, specyficzny typ komiksu?

Manga powstała w Japonii, to słowo oznacza sposób ozdabiania rycin.

Z jakiego kraju pochodzi pieprz, którym przyprawiamy większość naszych posiłków?

Największym producentem i eksporterem pieprzu jest obecnie Wietnam.

Z jakiego kraju pochodzi ryż, który jedliśmy ostatnio na obiad?

Największym producentem ryżu są Chiny, ale Tajlandia jest jego największym eksporterem; prawdopodobnie stamtąd pochodzi większość ryżu sprzedawanego w Polsce.

Skąd pochodzi bawełna, wykorzystywana do produkcji naszych ubrań?

Największymi producentami bawełny na świecie są Chiny i USA.

Skąd pochodzi ropa naftowa potrzebna do produkcji benzyny napędzającej nasze autobusy i samochody?

Polska importuje ropę głównie z Rosji, choć największe złoża ropy posiada Arabia Saudyjska.

Skąd pochodzi kawa, którą piją nasi rodzice?

Głównym eksporterem kawy jest Brazylia, choć można również kupić kawę z innych państw Ameryki Południowej, a także z Afryki Wschodniej.

Który kraj jest liderem produkcji filmowych?

Obecnie najwięcej filmów na świecie produkuje się w Bombaju w Indiach.

Z jakiego kraju pochodzi kebab, który można kupić w prawie wszystkich polskich miastach?

Kebab (podobnie jak jego wegetariańska wersja – falafel) pochodzi z Turcji. W Europie rozpowszechnili go między innymi tureccy emigranci.

Skąd pochodzi tango?

Tango pochodzi z Argentyny.

Z jakiego kraju pochodzą banany, które kupujemy w polskich sklepach?

Największym eksporterem bananów jest Ekwador w Ameryce Południowej.

ĆWICZENIE 2 ●●●●●●●●

TWARZE GLOBALNYCH WSPÓŁZALEŻNOŚCI

Globalne współzależności to związki pomiędzy społeczeństwami, gospodarkami, ale również między zwykłymi ludźmi. W tym ćwiczeniu uczniowie i uczennice poznają historie 5 osób z różnych zakątków świata i zastanawiają się, jakie globalne procesy łączą przedstawione postaci z życiem polskich uczniów i uczennic.

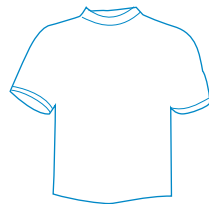
1. Podziel klasę na czteroosobowe zespoły, rozdaj pocięte zestawy kart z historiami mieszkańców innych krajów i obrazkami. Zadaniem zespołów jest dopasowanie historii do obrazków, a następnie odpowiedź na pytanie zadane na karcie. Uczniowie i uczennice mogą robić notatki, którymi będą się później posługiwać.
2. Poproś chętnych o zaznaczenie na mapie krajów, o których mowa w ćwiczeniu, za pomocą kolorowych naklejek. Poproś, aby wszyscy odpowiedzieli na pytanie z kart: „Jaki może być mój związek z tymi osobami?”. Zachęć, aby wypowiedzi zbudowane były wg wzoru „Pui Lin pochodzi z Chin, łączy mnie z nią...”

ZASADY

Edukacja globalna pokazuje procesy globalne w ich **wymiarze lokalnym**, prezentując ich **konsekwencje dla zwykłych ludzi**, nie ogranicza się do abstrakcyjnych pojęć.

Wszyscy mówimy o globalizacji, migracjach i zmianach klimatu, rzadko jednak uświadamiamy sobie, że każde z tych zjawisk bezpośrednio wpływa na życie nasze i innych ludzi. Rolnik z Kamerunu i jego rodzina zmagający się z konsekwencjami niskich cen produktów rolnych na świecie, kobieta uchodząca z Czeczenii i jej dzieci w drodze do Polski, rodzina uciekająca przed powodzią w Bangladeszu i my – korzystający z produktów importowanych z wielu krajów świata – to prawdziwe oblicze współzależności. Używaj przykładów i stosuj metody, które pozwolą to zrozumieć.

Pui Lin w wieku 16 lat zaczęła pracę w przemyśle odzieżowym w Chinach. Przez 25 lat szyła spodnie, bieliznę, kurtki i wiele innych części garderoby. Pracowała również jako kontroler jakości produkcji, gdy Chiny zaczęły być coraz bardziej popularne jako dostawca w przemyśle odzieżowym. Po wielu latach pracy w szwalni, w 1998 roku przeniosła się do pracy w biurze i pracuje w związku zawodowym – Hong Kong Clothing oraz Clerical & Retailing General Union jako organizatorka kampanii. Chiny i Indie są największymi na świecie producentami tekstyliów, większość ubrań w naszych sklepach pochodzi właśnie z Azji.

Jaki może być związek między życiem moim i Pui Lin?

Keya pochodzi z Bangladeszu, ma 11 lat, mieszka z rodzicami i trójką rodzeństwa w dolinie rzeki. Jej dom został ostatnio zalany. Powodzie w Bangladeszu były od zawsze dużym problemem. Wskutek zmian klimatu stają się one jednak coraz poważniejszym zagrożeniem dla Keyi i jej rodziny. W czasie powodzi rodzina Keyi nie opuszcza domu, wszyscy spędzają czas na specjalnie zbudowanym podwyższeniu. Keya w przyszłości chciałaby być lekarką, ale kiedy jej wioska jest zalana, nie może chodzić do szkoły. Ekstremalne zjawiska pogodowe, w tym powodzie, to oznaki przyspieszonych zmian klimatu. Przyczyną tych zmian są czynniki naturalne oraz działalność człowieka, w szczególności emisja dwutlenku węgla (CO₂). Największymi emitentami CO₂ są kraje bogate, ale najbardziej cierpią na tym mieszkańcy krajów ubogich (w Polsce emisja CO₂ na osobę jest 27 razy większa niż w Bangladeszu).

Jaki może być związek między moim życiem, a życiem Keyi?

Febian pochodzi z Indonezji, mieszka w Bandungu na Jawie. Bandungu to jedno z największych miast Indonezji. Febian jest studentem. Interesuje się modą i muzyką. Do jego ulubionych wokalistek należy pochodząca z wyspy Barbados Rihanna, która znana jest na całym świecie. Oprócz Rihanny Febian lubi również Justina Timberlake'a, Pink i Dido. Ostatnio spodobał mu się film „Zmierzczeni” i książka „Przypadki Sherlocka Holmesa”.

Jaki może być związek między życiem moim i Febiana?

Birtukan Mideksy jest opozycyjną działaczką z Etiopii. Liderka Zjednoczenia na rzecz Demokracji i Sprawiedliwości została wypuszczona z więzienia 6 października 2010, po odsiedzeniu 21 miesięcy z orzeczonego dożywotniego wyroku. Została uwięziona za swoją działalność opozycyjną. Amnesty International uznało ją za „więźniarkę sumienia”. Ludzie z całego świata pisali do rządu Etiopii listy, apelując o jej uwolnienie w czasie Maratonu Pisania Listu Amnesty International w grudniu 2009 roku. Akcja przyniosła oczekiwany skutek. Przez 30 lat podobne listy przyczyniły się do uwolnienia 16 600 osób. Każdy może stać się autorem listu.

Jaki może być związek między życiem moim i Birtukan Mideksy?

ĆWICZENIE 3 ●●●●●●●●

FAKTY I OPINIE

Porozumienia w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej (TRIPS) proponowane przez Światową Organizację Handlu (WTO), budzą wiele kontrowersji wśród organizacji pozarządowych i rządów krajów globalnego Południa jako blokujące ich rozwój. Strony mają rozbieżne opinie na temat skutków, jakie przyniosą TRIPS.

W tym ćwiczeniu uczniowie i uczennice poznają dwa spojrzenia na to samo zagadnienie. Krytycznie porównują dwie opinie i wypowiadają się na temat przedstawionej argumentacji.

ZASADY

Edukacja globalna **uczy krytycznego myślenia i formułowania własnych opinii** na tematy globalne; nie promuje jednej ideologii, nie oferuje gotowych odpowiedzi. Czy rację mają alterglobaliści czy neoliberalowie? Czy Sprawiedliwy Handel jest na pewno sprawiedliwy? Czy mocarstwa kolonialne ponoszą winę za ubóstwo Afryki? Złożona rzeczywistość współczesnego świata to edukacyjne wyzwanie. Nikt nie posiada monopolu na prawdę, nie ma prostych recept na rozwiązanie problemów globalnych. Stwarzaj uczniom i uczennicom okazję do dyskusji, nie unikaj trudnych tematów i pozwalaj na świadome podejmowanie decyzji. Pokazuj swoim uczniom i uczennicom, w jaki sposób krytycznie analizować docierające do nich informacje – niech sprawdzają, kto jest ich autorem, a także w jakiej sytuacji i w jakim celu zostały stworzone.

Edukacja globalna **oddaje głos ludziom**, których sytuację pokazuje; nie opiera się na domysłach i wyobrażeniach. Wielu Europejczyków wypowiada się na temat problemów globalnych. Aby poznać pełen obraz sytuacji warto jednak sięgnąć do wypowiedzi mieszkańców krajów globalnego Południa. Ich perspektywa jest często inna niż nasza i pozwala lepiej zrozumieć istotę problemu. Relacje z pierwszej ręki dobrze ilustrują temat, pomagają go lepiej zrozumieć i zapamiętać.

Instrukcja dla ucznia: Przeczytaj uważnie poniższe teksty i odpowiedz na pytania:

Czego dotyczą? Jakie opinie pokazują? Czy te opinie są zbieżne? Co je różni? Jakich argumentów używają obie strony? Dopasuj tekst do autora lub instytucji. Uzasadnij swój wybór.

1. Wiedza i idee coraz częściej stają się ważnym przedmiotem handlu. Wartość większości nowych leków i innych produktów zaawansowanych technologicznie zależy od ich innowacyjności oraz czasu poświęconego na badania, projekty i testowanie. Zakres ochrony i egzekwowania praw autorskich różni się w zależności od kraju; wraz ze wzrostem znaczenia praw autorskich w handlu różnice te stały się przedmiotem napięć w międzynarodowych stosunkach ekonomicznych. Nowe zasady handlu ustalone w ramach międzynarodowych porozumień są sposobem wprowadzenia większej przewidywalności, porządku i równowagi, pomagają też w regulacji sporów. Korzyści z wprowadzenia TRIPS to między innymi stymulacja kreatywności (...). Dodatkową zaletę TRIPS stanowi fakt, że ochrona własności intelektualnej przyczyni się do innowacyjności i transferu technologii. Korzyści odniosą więc wszyscy, zarówno użytkownicy, jak i producenci oraz całe gospodarki. TRIPS wspomogą rozwój dobrobytu.

2. Znaczenia tych porozumień dla Afryki nie można oceniać na podstawie obecnej struktury produkcji, ale na podstawie strategii rozwoju i przyszłych planów krajów Afryki. Istnieje ogromna przepaść technologiczna między Afryką a resztą świata. Afryce brak pieniędzy na rozwój technologii i inwestycje w badania własne, jak również na pozyskiwanie drogich patentów i technologii. Wobec braku kadry technicznej i środków finansowych wprowadzenie TRIPS oznacza konieczność zakupu drogich technologii z zewnątrz, uzależnienie gospodarek od bogatych monopolistów, zalanie rynku towarami oryginalnymi – ale z eksportu, spadek lokalnej produkcji, zastój w rozwoju lokalnych firm. Zagrożona będzie nawet produkcja żywności, gdyż ziarna nie będą mogły być przechowywane a rośliny uprawne – rozsadzane. Oznacza to zahamowanie rozwoju krajów afrykańskich oraz zwiększenie ubóstwa i zależności.

CEPA (Centre for Policy Analysis CEPA, Akra, Ghana) to niezależne, pozarządowe centrum badawcze zajmujące się analizami między innymi polityki fiskalnej, handlu międzynarodowego czy zadłużenia w kontekście rozwoju krajów Afryki.

WTO (Światowa Organizacja Handlu, Genewa, Szwajcaria) jest organizacją o zasięgu ogólnosiwiatowym, zajmującą się określaniem reguł handlu pomiędzy swoimi państwami członkowskimi.

ĆWICZENIE 4 ●●●●●●●●

SAM WPROWADZAJ ZMIANY, KTÓRE CHCESZ ZOBACZYĆ

Ćwiczenie pokazuje wizję świata, który jest bardziej zrównoważony i sprawiedliwy i proponuje, jak działać, by doprowadzić do pozytywnej zmiany. Przedstawione w schemacie postulaty zostały stworzone przez organizacje zajmujące się na co dzień kwestiami takimi jak ubóstwo, konflikty, prawa człowieka czy zmiany klimatu. Praca z nimi pozwala uczniom i uczennicom zrozumieć, że ich działania mają wpływ na procesy globalne, a ich postawa zaangażowania jest ważna.

ZASADY

Edukacja globalna pokazuje **znaczenie działań jednostek** w reakcji na globalne wyzwania, nie utrwała poczucia bezradności.

Dzięki prowadzonym przez Amnesty International ogólnoświatowym akcjom wysyłania listów – apeli w obronie osób, których prawa są łamane, udało się w ciągu ostatnich 30 lat uratować ponad 16 tysięcy ludzi. Pozytywny skutek odniosło także wiele akcji konsumenckich, mających na celu zmuszenie międzynarodowych korporacji do przestrzegania praw człowieka w krajach globalnego Południa. Zachęcaj uczniów i uczennice do działania, podając przykłady sukcesów oddolnych działań i wskazując możliwości zaangażowania. Sam/a bądź przykładem.

Edukacja globalna tłumaczy **potrzebę odpowiedzialnego zaangażowania** w rozwiązywanie problemów globalnych, nie służy wyłącznie zbieraniu funduszy na cele charytatywne.

Trwałe zaangażowanie zwykłych ludzi to warunek konieczny do rozwiązywania problemów globalnych. Pomożemy w naprawie obecnej sytuacji, działając bezpośrednio lub pośrednio, na przykład głosząc na polityków, którzy deklarują zajęcie się problematycznymi kwestiami. Przekazywanie wsparcia finansowego jest najbardziej popularną formą pomocy, nie można jednak na tym poprzestać. Na zmiany klimatu, warunki produkcji towarów czy politykę naszego kraju wpływamy codziennie – stojąc przy kasie, wybierając rodzaj transportu do szkoły lub pracy, głosząc czy spotykając się z naszymi przedstawicielami we władzach krajowych. Wykorzystuj metody, które pozwolą uczniom i uczennicom świadomie kształtować ich wpływ na otaczającą rzeczywistość.

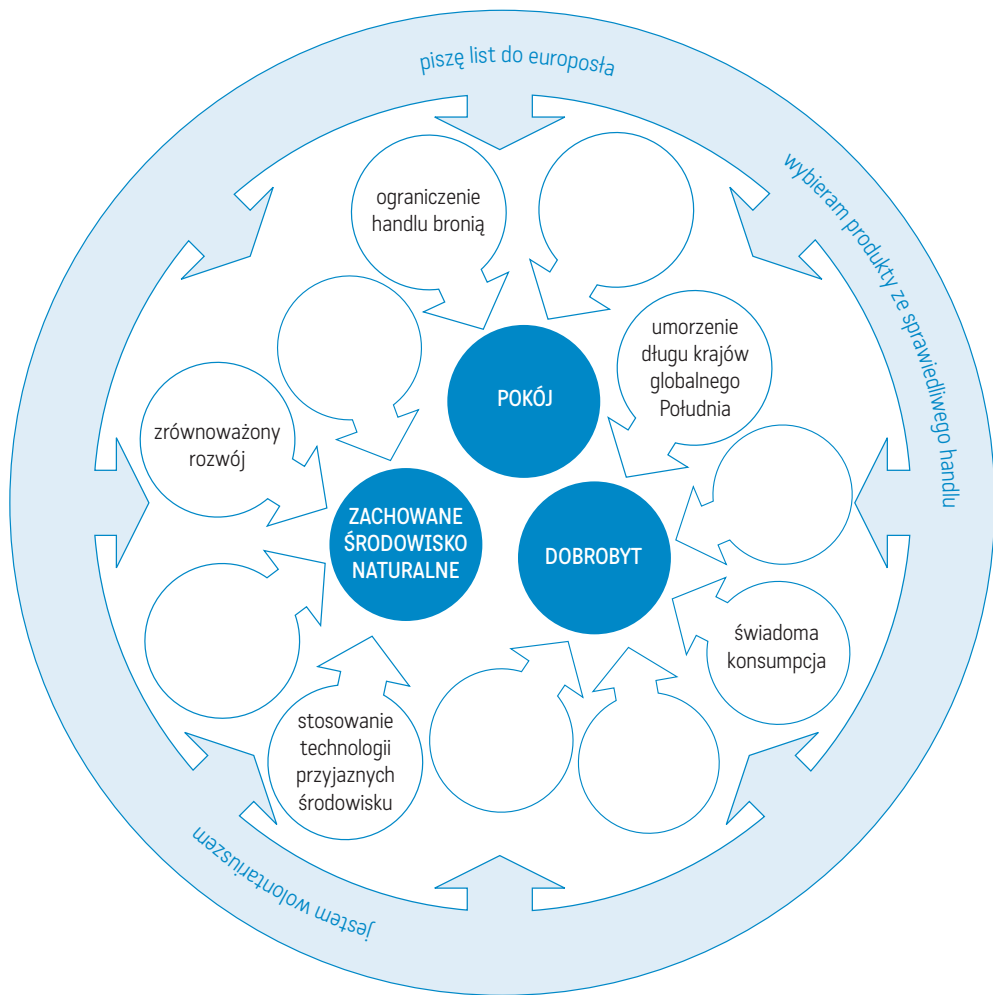
Instrukcja dla ucznia:

1. Przyjrzyj się schematowi. W jasnych polach zapisano cechy „lepszego świata”; w polach ciemnych znajdują się postulaty organizacji zajmujących się rozwojem i współpracą globalną. W polu oznaczonym kolorem szarym widzisz propozycje działań, które można podjąć, by postulaty zostały zrealizowane.
2. Wypełnij schemat postulatami z ramki znajdującej się na dole. Omów z kolegą lub koleżanką swoją pracę. Następnie w parach zastanówcie się, jakie wasze działania mogą pomóc w spełnieniu marzeń o lepszym świecie. Wpiszcie swoje pomysły w zewnętrzne koło.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ – do wpisania w zewnętrzne koło, jeśli uczniowie mają problem z wypełnieniem schematu

składam podpis na petycji, sprawdzam strony internetowe organizacji i dołączam do ich kampanii, głosuję, oszczędzam wodę i elektryczność, kupuję produkty pochodzące ze sprawiedliwego handlu, nie wybieram produktów firm, które działają nieetycznie, używam Facebooka lub Twittera by rozpowszechniać postulaty, kupuję lokalnie, uczestniczę w maratonach pisania listów, organizuję koncert, robię prezentacje dla społeczności lokalnej lub kolegów i koleżanek, biorę udział w happeningu, biorę udział w marszu, zadaję pytania politykom, występuję w benefitach, korzystam ze środków transportu o niskiej emisji CO₂

ograniczenie emisji CO₂, realizacja współpracy rozwojowej, racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, równy dostęp do edukacji dziewcząt i chłopców, realizacja Milenijnych Celów Rozwoju, zdobywanie pełnej informacji o innych kulturach i religiach

ĆWICZENIE 5 ●●●●●●●●

AFRYKA TO...

Afryka to rozległy kontynent o bardzo różnorodnym klimacie, wielu kulturach i systemach politycznych, posiadający skomplikowaną historię. Niestety często brak nam informacji o faktycznym stanie i rzeczywistości dzisiejszej Afryki. Dzięki pracy ze zdjęciem uczniowie i uczennice mogą zobaczyć obraz Afryki odmienny od tego, który dominuje w mediach. Mają okazję zastanowić się nad własnym postrzeganiem tego kontynentu.

ZASADA

Edukacja globalna stara się o **aktualny i obiektywny opis** ludzi i zjawisk, nie utrwała istniejących stereotypów.

Czy w Polsce żyją niedźwiedzie polarne? Czy wszyscy Polacy to złodzieje? Oczywiście, że nie. Podobnie w Afryce, która jest ogromnym kontynentem, nie wszyscy mieszkają w chatkach z gliny. Większość Afrykańczyków nigdy nie widziała na własne oczy lwa czy żyrafy, bo zwierzęta te żyją w rezerwach przyrody. Mówiąc o krajach globalnego Południa, zawsze korzystaj z wiarygodnych źródeł, przytaczaj aktualne i sprawdzone dane. Na osobach prowadzących zajęcia spoczywa duża odpowiedzialność. Dlatego przed wykorzystaniem każdego materiału zastanów się, czy pomoże on przełamać stereotyp, czy raczej go wzmocni.

Instrukcja dla ucznia: Przyjrzyj się uważnie zdjęciu. Następnie opowiedz koledze lub koleżance, co widzisz na zdjęciu. Zwróć uwagę, jak ubrani są ludzie, co robią. Jak wygląda miejsce, w którym się znajdują? Co to za miejsce, czy jest inne od okolic, które znasz? Czym się różni? Czy chciałbyś znaleźć się w tym miejscu? Wspólnie odpowiedzcie na poniższe pytania.

Co myślisz, jakie masz skojarzenia, kiedy patrzysz na to zdjęcie? Dlaczego? Gdzie zostało zrobione to zdjęcie? Dlaczego tak uważasz? Czy tak wyobrażałeś sobie to miejsce?

Ulica Gabba w Kampali, stolicy Ugandy, państwa we wschodniej Afryce. Terytorium Ugandy jest prawie trzy razy mniejsze niż terytorium Polski, ale liczba mieszkańców jest prawie taka jak u nas. Kraj jest stabilny politycznie, szybko się rozwija, większość mieszkańców miast prowadzi własną działalność gospodarczą. Mieszkańcy wsi uprawiają ziemię. Pobierz zdjęcie ze strony: www.ceo.org.pl/globalna

ĆWICZENIE 6 ●●●●●●●●

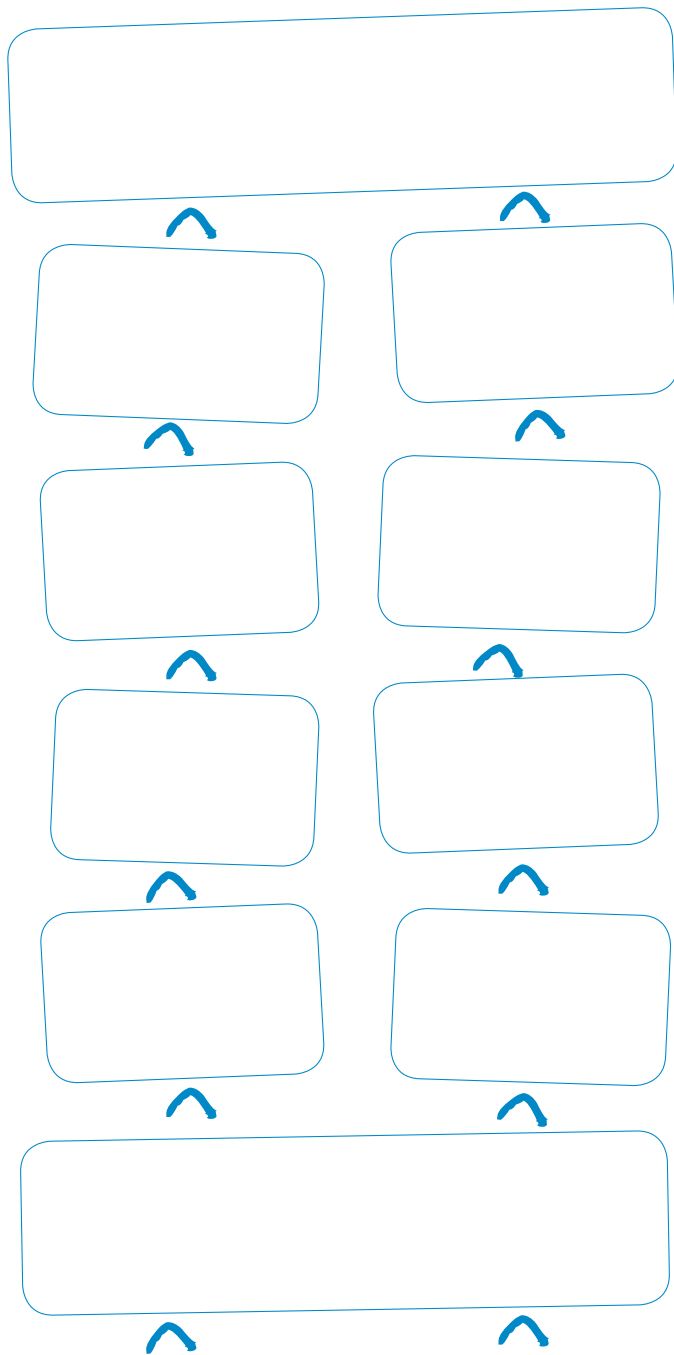
CO MA WODA DO UBÓSTWA?

Kiedy słyszymy lub mówimy o problematycznych zjawiskach, zawsze warto zastanowić się, jakie mogą być przyczyny i konsekwencje danego problemu. W poniższym ćwiczeniu uczniowie i uczennice na podstawie schematu mogą odtworzyć łańcuch zależności między problemem braku wody pitnej a poważnymi skutkami, jakie on niesie. Brak wody stanowi zagrożenie nie tylko dla środowiska, ale również dla ludzi (zwłaszcza dzieci) i gospodarek wielu krajów. Ćwiczenie może być punktem wyjścia do dyskusji nad kwestiami zasobów naturalnych, praw człowieka, przyczyn konfliktów itd.

Podziel uczniów i uczennice w pary. Rozdaj im czyste karty pracy z pustym schematem i wycięte pola z informacjami. Ich zadaniem jest ułożenie łańcucha przyczyn i skutków niewłaściwego gospodarowania zasobami wodnymi. Kiedy skończą, zapytaj, czy zadanie było dla nich łatwe. Jaką wartość mają ich zdaniem te informacje, czy uważają je za potrzebne? Dlaczego?

ZASADA

Edukacja globalna pokazuje **przyczyny i konsekwencje zjawisk globalnych**, nie ogranicza się do faktografii. Według statystyki na świecie ponad 840 milionów ludzi nie ma dostępu do wody pitnej, 75 milionów dzieci nie chodzi do szkoły, a co 5 sekund dziecko umiera z głodu. Znajomość takich faktów szokuje, ale nie pomaga zrozumieć, dlaczego tak się dzieje. Nie pokazuje też możliwości zmiany sytuacji. Mówiąc uczniom i uczennicom o zjawiskach globalnych, dociekaj przyczyn. Analizuj też ich konsekwencje dla osób, których problem dotyczy bezpośrednio i dla nas, mieszkańców Polski.

NADMIERNA I NIEWŁAŚCIWA EKSPLOATACJA ZASOBÓW WODY GRUNTOWEJ

rolnicy
nie mają
pieniędzy na
utrzymanie
rolli i rodziny

brak
dostępu
do świeżej
i czystej
wody

rolnicy nie
mają towaru
na sprzedaż

zamiast
pracować
lub uczyć
się kobiety
szukają wody,
mają mniejsze
dochody

coraz
gorsze
plony
ryżu

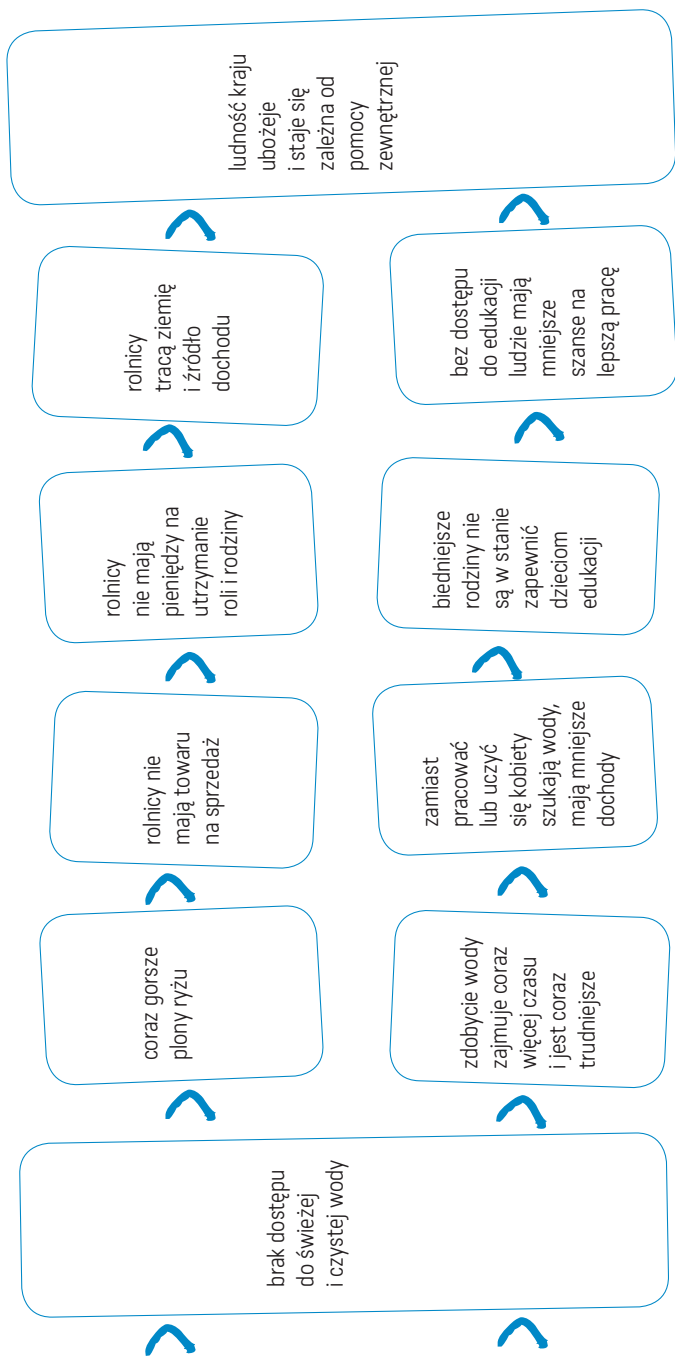
rolnicy
tracą
ziemię
i źródło
dochodu

bez dostępu
do edukacji
ludzie mają
mniejsze
szanse na
lepszą pracę

biedniejsze
rodziny nie
są w stanie
zapewnić
dzieciom
edukacji

ludność kraju
ubożeje
i staje się
zależna od
pomocy
zewnętrznej

zdołacie wody
zajmuje coraz
więcej czasu
i jest coraz
trudniejsze

NADMIERNA I NIEWŁAŚCIWA EKSPLOATACJA ZASOBÓW WODY GRUNTOWEJ

ĆWICZENIE 7 ●●●●●●●●

JA I HARI

W ćwiczeniu uczennice i uczniowie poznają historię Hariego Raia, młodego Nepalczyka, który pracuje jako tragarz. Zadanie ma na celu zwrócenie ich uwagi na podobieństwa i różnice pomiędzy życiem młodych ludzi w Polsce i losami bohatera opowieści. Znalezione podobieństwa uświadamiają, ile łączy ze sobą młodych ludzi na całym świecie.

Instrukcja dla ucznia: Zapoznaj się z tekstem o Harim. Odpowiedz na zamieszczone na diagramie pytania dotyczące przedstawionego bohatera, zapisz odpowiedzi. Następnie odpowiedz na podobne pytania dotyczące ciebie. Porównaj odpowiedzi. Jakie podobieństwa widzisz?

ZASADY

Edukacja globalna promuje **rozumienie i empatię**, nie odwołuje się tylko do współczucia.

Historie osób, które codziennie zmagają się z brakiem dostępu do bieżącej wody i toalet, chorobami, głodem, brakiem szkoły czy pracy, łatwo wywołują nasze wzruszenie i chęć pomocy. Chcemy zmienić ich los. W edukacji globalnej konieczne jest jednak zrobienie kolejnego kroku – podjęcie próby zrozumienia sytuacji, w jakiej znalazła się opisywana osoba, a także przyczyn i konsekwencji tego stanu oraz emocji, które odczuwa. W pracy z młodzieżą stosuj metody, które kształtują umiejętność empatii.

Edukacja globalna **szanuje godność** prezentowanych osób, nie sięga do drastycznych obrazów, nie sokuje przemocą.

Docierające do nas za pośrednictwem mediów obrazy z krajów Południa, np. zdjęcia i opisy ofiar wojen i katastrof naturalnych, są często drastyczne i szokujące. Pokazują one ludzi w sytuacjach, w których nikt z nas nie chciałby być przedstawiony, często bez zgody osób portretowanych. Ludzi nie można traktować jak anonimowych ilustracji do opisu katastrofy czy konfliktu. Zanim zdecydujesz się użyć czyjegoś wizerunku, zastanów się, czy chciałbyś/chciałabyś, aby pokazano w takiej sytuacji ciebie. Sprawdź, czy pokazywana osoba wyraziła zgodę na fotografowanie.

DROGA CZERWONEJ LODÓWKI – HISTORIA HARIEGO

Hari ma 17 lat i pochodzi z małej wioski w Nepalu położonej w Himalajach. W wieku 14 lat zaczął pracować jako tragarz, aby móc zarobić na swoją dalszą edukację i wesprzeć rodzinę, która znalazła się w trudnej sytuacji życiowej. Na co dzień nosi bagaże turystów górskich. Z początku praca ta wydawała mu się bardzo łatwa, bo nie musiał nosić ciężkich rzeczy. Później sytuacja się całkowicie zmieniła i Hari nie mógł nadążyć za resztą tragarzy, z którymi pracował. Chciał porzucić to zajęcie, ale w domu skończyły się pieniądze, nie było środków na jego dalszą edukację i Hari nie miał wyboru. Praca tragarza stała się dla niego codziennością, musi pracować, aby zarobić na utrzymanie siebie i swojego ojca.

Hari wierzy, że ludzie osiągają w życiu sukces poprzez swoją ciężką pracę. Sam jest tego najlepszym przykładem. Przemierzając Himalaje często natrafia na kościół, klasztor czy świątynię. Wstępuje wtedy, aby się pomodlić, choć sam nie należy do żadnej religii; uważa, że każda wiara jest tak samo istotna.

Pracuje ciężko, aby zaoszczędzić na swoją dalszą edukację. Studiuje zarządzanie i turystykę, a ponieważ praca utrudnia mu naukę, pobiera dodatkowe lekcje, aby nie mieć zaległości na studiach. W przyszłości chce zachęcać turystów, aby przyjeżdżali do jego wioski. Ma nadzieję, że to przyczyni się do jej rozwoju.

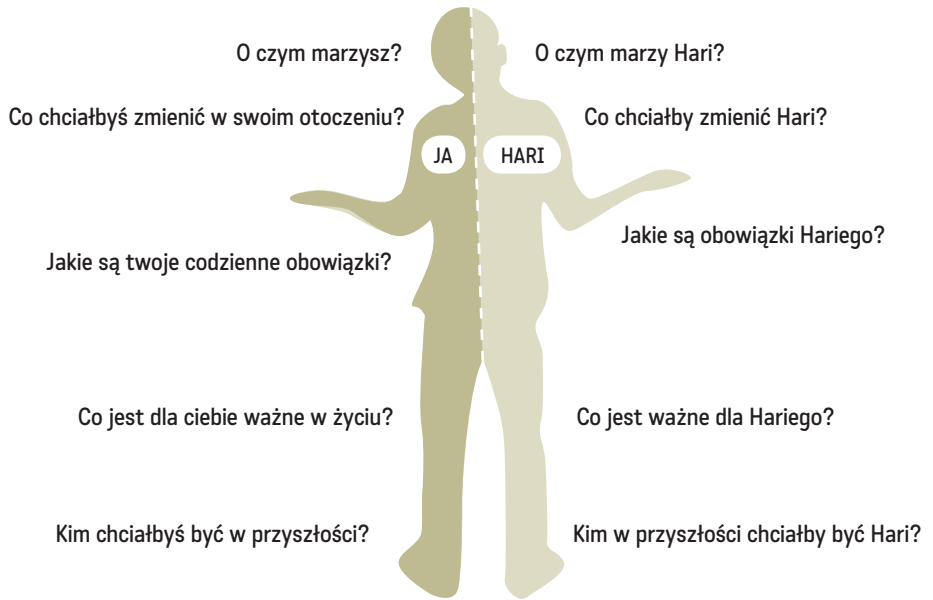
Hari marzy o tym, aby zbudować w swojej wiosce szpital. Kiedy miał 12 lat, jego mama miała wypadek i nie udało się jej uratować. Po jej śmierci postanowił zostać lekarzem, aby pomagać ludziom w podobnych sytuacjach. Niestety czesne na studiach medycznych okazało się zbyt wysokie.

W codziennej pracy pomaga mu pozytywne nastawienie do świata i rozmowy z napotkanymi na drodze ludźmi. Dzieli się z nimi problemami i odczuciami. Odważnie stawia czoła napotykanym trudnościom. W przyszłości chce pomóc rodzinie, szczególnie swojemu ojcu. Ma nadzieję, że uda mu się to, kiedy ukończy kurs przewodnika górskiego i nauczy się angielskiego.

Hari marzy o tym, aby być osobą, która odniosła największy sukces w swojej wiosce. Dlatego godzi naukę i pracę. Podczas wakacji pracował przez 6 tygodni w Indiach jako tragarz i pomocnik kucharza, teraz uczy się do egzaminów.

---

60 tysięcy dzieci w Nepalu zarabia na życie pracując jako tragarze. Większość z nich nie chodzi do szkoły, nie mają na to siły i możliwości. Według prawa tragarz nie może nieść więcej niż 30 kg – te dzieci noszą nawet po 80 kg.

Co nas łączy? W jaki sposób jesteśmy do siebie podobni?

Więcej informacji na temat edukacji globalnej możesz odnaleźć wchodząc na strony:

WWW.CEO.ORG.PL/GLOBALNA

WWW.TEG.EDU.PL

Nauczycielki i nauczycieli podejmujących w swojej pracy tematykę globalną oraz zainteresowanych tymi zagadnieniami uczniów i uczennice wspiera wiele polskich organizacji pozarządowych. Wśród nich między innymi:

Centrum Edukacji Obywatelskiej – www.ceo.org.pl

Polska Akcja Humanitarna – www.pah.org.pl

Grupa eFTE Warszawa – www.efte.org

Instytut Globalnej Odpowiedzialności – www.igo.org.pl

Polska Zielona Sieć – www.ekonsument.pl

Amnesty International – www.amnesty.org.pl

Arabia.pl – www.arabia.pl

Fundacja Partners Polska – www.fpp.org.pl

Fundacja Edukacji Międzykulturowej – www.miedzykulturowa.org.pl

Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej – www.pcpm.org.pl

Clean Clothes Polska – www.cleanclothes.pl

Koalicja na rzecz Sprawiedliwego Handlu – www.fairtrade.org.pl

Centrum Współpracy Rozwojowej – www.cwr.org.pl

Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu” – www.swm.pl

